

Scolas professionali dal Grischun

Examen da recepziun KBMS Romontsch / Sligiaziuns

Num: Prenum:

Temps: 90 minutas

Mieds: negins

Pensums	Maximum	Puncts contonschi
1.) Capientscha da text		
2.) Producciun da text		
3.) Grammatica, scazi da plaids, translaziun, ortografia		
Total		

Suttascripziun dallas expertas e dils experts

.....

Datum:

Legia attentamein il suandont text ed emprova da capir el en tut ils detagls!

Text 1 : Dapli sustegn per il mistregn

Da Dumen Cumberg / Text LQ ; mesjamna, ils 18 da settember 2013

- A) Ina buna part da nossa populaziun viva dil mistregn e dalla industria. En nossas regiuns ein menaschis industrials plitost rars. Perencunter havein nus da vegl enneu capavels mistergners. Quels menaschis pigns e mesauns eis ei da promover e sustener.
- B) Pil solit plidein nus mo dil turissem e dall'agricultura. Per quels dat ei grond sustegn e considerablas subvenziuns. Senza dubi ei quei sustegn public giustificaus, tonpli che omisduas spartas han da sbattar cun grevs problems. Denton astgein nus buc emblidar nos mistergners. Els ein la ferma petga per nossa economia, specialmein en las regiuns muntagnardas. Quels menaschis pigns e mesauns procuran per biaras plazzas stablas e dattan paun e fadigia a numerosas famiglias.
- C) Ils davos onns e decennis havein nus piars numerosas plazzas da lavur. In tschuppel fatschentas ein idas a smerscha ni han serrau las portas. Per exempel sa la branscha da textilias strusch pli exister en Svizra. La renomada Fabrica da ponn a Trun ei stada ils onns otgonta ina da quellas unfrendas, la Stampa Romontscha enzatgei pli tard in'otra.
- D) Novs menaschis ein scarts. Ina legrevla excepziun ha ei dau dacuort a Mustér (Pignola ; num di'in quartier). Leu han dus menaschis construì novas localitads. Quei ei ina iniziativa curaschusa. Gest ussa ! Els proxims onns vegnin nus numnadamein a piarder biars posts da lavur pervia dalla disgraziada iniziativa Franz Weber. Entras quei scamond d'ereger habitaziuns secundaras vegnan biaras fatschentas a pitir. Buca mo ils speculants, mobein era ina entira retscha da branschas da zun different gener.
- E) Il sustegn dil maun public per il mistregn ei pli che mudests. Subvenziuns directas dat ei buc. Quei fuss era buca prudent, pertgei ina fatschenta sto star sin atgnas combas. Perencunter duei il stadi buca mudergiar quels menaschis cun prescripziuns e restricziuns da tuttas uisas. Las proceduras ein da simplificar e d'accelerar. Ins duess buca stuer spitgar meins en e meins ora sin ina lubientscha. Ei drova dapli generusadad e meins formalissem!
- F) La simplificaziun dallas proceduras ei in vegl postulat. Tuts declaran sontgamein d'esser persuerter. Mo tgei capeta en realitad? Smaledet pauc! Anzi! Per mintga piculezza drova ei ina lubientscha. Tut sto vegnir reglamentau. Adina dapli prescripziuns restrenschan la libertad economica. Quei ei tissi per l'iniziativa privata. Quei pren il tschaffen d'investar e riscar.
- G) Il maun public sto crear in clima favoreivel per promover ed encuraschar las activitads economicas. El ha da procurar per bunas cundiziuns generalas e per ina buna infrastruttura. Quei ei per exempel succedi el cass da Pignola, nua che la vischnaunca ha procurau per areal adattau per menaschis da mistregn. Quei ei ina investiziun che sepaga.

H) Il pli impurtont ei l'iniziativa privata, la curascha da s'engaschar, d'investar e riscar. Gest en nossas regions drova ei menaschis moderns, equipai cun las pli novas metodos da producziun. Quei per saver semesirar cun la concorrenza d'ordeifer. Nos menaschis ston empruar d'era haver clientela ordeifer la region da saver exportar (sco p. ex. Zai ; producziun da skis). Sche nus havein mistergners dynamics ed iniziativs, che nezegian las schanzas dil progress, han els buns aspects per in legreviel avegnir. Quels interprendiders meretan dapli capientscha e sustegn dil maun public, mo era dapli engrazieivladad e renconuschientscha da vischins e vischinas.

Text 2 : Colligaziun en Surselva

da Duri Bluementhal ; LQ, mardis, ils 8 d'october 2013

- I) Colligaziuns ein igl a ed igl o per l'attractivladad d'ina region. Ord quell'optica ha la Surselva aunc in grond potenzial da svilup. Bein vegn la reit da vias migliurada onn per onn, mo sil sector dil traffic public savein nus constatar ils davos onns plitost ina stagnaziun ni schizun in regress. Cheu drova ei novs impuls per far frunt allas sfidas futuras da nossa region. Nus stuein numnadamein esser pertscharts che las situaziun economica ella region vegn a pitir ils proxims onns en vesta allas consequenzas negativas dall'iniziativa encunter las secundas habitaziuns. Nus astgein buca crer ch'in stop da 180 giu sin nul, mondi sperasvi senza effects economics negativs. Medemamein eis ei era buca da quintar che la Surselva daventi pli attractiva per l'industria. La consequenza vegn ad esser ina digren dalla populaziun cun tut ses aspects negativs per la Surselva. (..)
- J) Il pli impurtont ei in tunnel dalla Viafier federala naven da Glion tochen giu Turitg tras Glaruna. Aschia savess ins habitar giu Turitg ni la Surselva savess daventar in liug per famiglias che vulan buca viver pli ella hectica dall'aglomeraziun ni dil marcau. Ins astga buc emblidar che prest la mesadad dils Glarunes lavura a Turitg e cun in tunnel a Glion fuss il temps da viadi buca bia pli liungs. In tunnel da Linthal tochen Glion havess ina lunghezia da ca. 20 km e fuss aschia ca. aschi liungs sco il tunnel dil Vereina. Per nus gida ei numnadamein nuot da colligiar regions che disponan ni da plazzas da lavur ni da potenzial da glieud che savess prender dimora tier nus. Nus essan pertscharts ch'in tal project selai buca realisar enteifer tschun onns, mobein ei ina visiun pils proxims decennis. Mo sulettamein sche nus formulein oz nossas pretensiuns havein nus la schanza d'obtener zatgei el futur.
- K) Aschiditg che quei ei sulettamein ina visiun duvrein nus secapescha vinavon in'optimaziun dalla colligaziun cun Cuera. Cheu basegna ei buca mo in urari da mes'ura, mobein oravontut colligaziuns directas che rendan la viafier pli attractiva. (..)

1. Capientscha dil text

Rispunda aschi exact sco pusseivel ed en construcziuns entiras allas suandontas damondas che stattan en connex culs texts che ti has legiu. Ortografia e grammatica correcta. Ti vesas alla fin da mintga damonda in'indicaziun ch'ei in agid d'anflar la risposta; risposta en part A ni G, bien cletg!

1. Per saver realisar projects sto il maun public reagir. Tgei sto el possibilitar? (2)

Il maun public sto crear in clima favoreivel per promover ed encuraschar activitads ell'economia, procurar per bunas cundiziuns generalas, buna infrastruttura, e per areal adattau, (bien exempel vischnaunca da Mustér)

(part A ni G)

2. Ina visiun detg veglia dils Sursilvans ei ina colligiazion viers ils centers.

a) Co ei quella visiun definida ? (2)

b) Tgei pusseivladads purtass ella? (2)

- *In tunnel da Glion a Linthal en Glaruna e vinavon lingia directa a Turitg*
- *Habitar en Surselva, luvrar a Turitg, viadi bia pli cuort e pusseivel dad ir la damaun e turner la sera en Surselva!!*
- *Il temps da viadi sesminuess considerablamein*
- *En mintga cass dapli turissem en nossas regiuns*
- *Buns pagataglia luvrassen els centers e habitassen en Surselva*
- *Visitar a Turitg cuors, cultura, scolas*
- _____

(part J ni B)

3. A) Tgei gruppa da lavur astgan ins buca emblidar tenor Columberg? (1)

B) Tgei impurtonza ha quella gruppa? (2)

- *ils mistergners,*
- *firmas pintgas e mesaunas*
- *quels menaschis pigns e mesauns purtassen bia sostanza da lavur e porschan aschia paun e fadigia.*
- *lass colas han scolars e las vischnauncas san survivor*

(part B ni K)

4. Daco vegn la situaziun economica a pitir egl avegnir en nossa regiun? (2)

- *La consequenza dall'iniziativa dallas secundas habitaziuns*
- *La Surselva daventa meins attractive per l'indurtria*

(part C ni I)

5. **A) Columberg menziunescha che la Surselva hagia piars ils davos decennis massa plazzas da lavur. Tgei fatschentas ein idas a smerscha e cu? (2)**
(E ni C)

Columberg: Per exempel la bransch da textilies, la renomada fabrica da Ponn a Trun, ils onns otgonta. La Stampa romontscha a Mustér ils onns navonta.

- B) Blumenthal menziunescha la dirgren dalla populaziun en Surselva. Daco dat ei ina dirgen en Surselva ils davos decennis? (2)**

Rispostas individualas:

- *adina dapli centralisaziun davart cantun*
- *il secunter dalla populaziun ei da habitar els centers*
- *cumprar tut la rauba els centers*
- *cumprar en via internet*
- _____

(negina indicaziun)

6. **A) Co sto in menaschi dalla regiun esser structuraus per ch'el sappi concurrenzar cun menaschis d'ordeifer? (2)**

- B) Dat ei menaschis d'exempel en Sursela? Numna treis, mo in ei numnaus el text. (2)**

- a) *Ei drova iniziativa privata. Curascha da s'engaschar, d'investar e da riscar. Ei drova menaschis moderns, equipai cun las pli novas metodos da producziun. Quei per saver concurrenzar cun menaschis d'ordeifer.*
- b) *La firma da skis Zai; la scrinaria da Tarcisi Maissen SA a Trun; Las firmas da baghegiar, Berther SA, Beer SA, _____*
La distec a Mustér, _____

(part H ni F)

7. **Co patratga la populaziun davart ils mistregns e las colligiazions ? (2)**

Rispostas individualas: la populaziun anfla mo lavur en Surselva sche l'economia flurescha, l'activitad ella construcziun aulta e bassa ei centrala, vinvon ei la petga dil turissem da gronda impurtonza, el sto restar moderns ed ils prezis ston esser eguals allas tiaras vischinontas. _____

8. Ei quella pretensiun correcta ni buc, sch'ella ei fallida, scriva la sligaziun? (6)

Correct /falliu / sligaziun

- a) Pil solit plidein mo dil turissem e dall'agricultura. X / ____ / _____
- b) In tunnel da Linthal a Glion ei ca. 25 km liungs. ____ / X / 20 km
- c) Franz Weber procura per lavur ellas regiuns. ____ / X / dameins lavur
- d) "Zai" ei ina fatschenta da vestgadira. ____ / X / da skis
- e) La Svizra habuca bia lavur ella branscha da textilias. X / ____ / _____
- f) Menaschis pigns e mesauns dat ei strusch en Surselva. ____ / X / dat ei biars

(____ / 25)

2. Producziun da text

- a) «Duessen nos vitgs e nossas vals survir in di sco loghens per seretrer dil squetsch e tempo dil mintgadi, ina fuigia dil marcau e tut quei per ina summetta». **Pren posizioni!**
- b) Han nos vitgs cun lur usits e valurs aunc in senn? **Argumentescha tia risposta!**
- Drova in scazi da plaids variau e correct !
 - Creescha ina clara structura dil text !
 - Scriva construcziuns entiras e bein formuladas !
 - Dai in tetel al text !

Risponder alla domanda a ni b! (200 plaids)

[illegible]

Cons plaids has ti duvrau?

Indichescha il diember : _____ plaids

	total	/ cuntonschiu
Cuntegn / stil :	15	/ _____

Stil : 5 / _____

Grammtica / ortografia: 5 / _____

Producziun da text: 25 /

3. Scazi da plaids

Ei suonda entginas damondas da vocabulari. La cefra en parentesa sper ils plaids indichescha mintgamai la lingia el text, nua che ti anflas quei plaid.

3.1 Sinonims

Indichescha mintgamai in sinonim (plaid dalla medema muntada) per ils suandonts plaids.

(Exempel: il marcau – la fiera, magher – satel)

1. la hectica (J)	_____	<i>la malruasseivladad</i>
2. favoreivel (G)	_____	<i>avantagius / bienmarcau</i>
3. in'optimaziun (K)	_____	<i>ina migliuraziun</i>
4. riscar (F)	_____	<i>ughegiar</i>
5. promover (A)	_____	<i>sustener</i>

(___/5)

3.2 Antonims

(Exempel: entrar – extrar; buc lubiu: grond – buc grond)

1. l'excepciun(D)	_____	<i>la regla</i>
2. accelerar (E)	_____	<i>retener</i>
3. mudergiar (E)	_____	<i>sustener</i>
4. l'iniziativa privata (H)	_____	<i>la passivitat publica</i>
5. l'aglomeraziun (J)	_____	<i>il marcau</i>

(___/5)

3.3 Explicaziuns da plaids

Declara cun agens plaids las suandontas expressiuns screttas cursiv che cumparan el text:

1. els vegnan <i>pertscharts</i> (I)	_____	<i>vegnir cunscients dalla responsabladad</i>
2. in vegl <i>postulat</i> (F)	_____	<i>ina veglia pretnesiun</i>
3. mistergners <i>dinamics</i> (H)	_____	<i>activs e plein ideas</i>
4. <i>prender dimora</i> tier nus(J)	_____	<i>vegnir a habitar tier nus</i>
5. in <i>tschuppel</i> fatschentas (C)	_____	<i>in triep, enzacontas</i>

(___/ 5)

(___/15)

4. Grammatica

4. 1 Il text cheusut cuntegn entgins germanissem ed auters “puccaus”. Enquera, suttastreha e scriva ina meglia varianta.

Gia baul la damaun han tschun giuvenils **entschiet en** ad ir **silla** staziun. Ei era ina huarra (X) ferdaglia ed ins schelava quasi giu il tgil. Bugen havessen nus priu in bigliet retour, mo il schalter (1) era aunc serraus. Sche prendein halt (2) el tren nies bigliet, havein era buca **anflau ora** co igl automat funcziuneschi. Tgei stoda pulenta. Ussa sesan ils tschun collegs (3) el tren da Mustér a Glion. Il conducteur (4) ha **menau si** in detg teater – negin bigliet munta in castitg. Tgei cunfar ch’els han, els han gnanc saviu **tschintschar ora**, donn. Tgei plunder. (5) Els **tschontschan surda** piazzas da lavur, da schnupperlehras, (6) dalla finiziun dalla scola, dils novs handys, (7) digl usgang dalla sonda sera ch’ei stada gailira.

a) Suttastreha ils “puccaus” e numerescha ils plaids el text, scriva la versiun correcta! (10)

exempel: stoda, enorma

1. Il spurtegl
2. pia
3. collegas, amitgs
4. il cautren
5. tgei disuorden
6. fuffergnadis
7. telefonins,
8. la sortida
9. grondiusa
10. retour; retuorn, ir e vegnir

b) Nua ein ils germanissem zuppai? Marcar els cun ina colur e scriver ina lettera, bustab dasperas. (6)

- Exempel: Il termin per la piazza ei currius giu. (x) **vargaus, scurrius**
Currius giu_ei in germanissem

- a) entschiet _____
- b) ir alla staziun _____
- c) realisau _____
- d) ha fatg, _____
- e) prender posiziun _____
- f) tschontschan da piazzas _____

(____/16)

4.2. Transformaziun da plaid

Transformescha il plaid indicau en la fuorma dumandada en parentesa. Scriva mintgamai **mo in plaid sin la lingia!** Igl ei buc lubiu da substantivar. (5)
(exempel: sriver (substantiv) il sriver (falliu); la scartira, il scret (correct))

Exempel: **sriver (substantiv)** **la scartira**

1. accelerar (substantiv)	_____	l'acceleraziun
2. la lubientscha (adjectiv)	_____	lubiu; lubida
3. las proceduras (verb)	_____	proceder
4. l'economia (adjectiv)	_____	economic
5. ils menaschis (verb)	_____	manischar
6. adattau (substantiv)	_____	l'adattaziun
7. stabel (verb)	_____	stabilisar
8. proxim (adverb)	_____	proximamein
9. l'iniziativa (verb)	_____	iniziari
10. il progress (adjectiv)	_____	progressiv

(____ / 5)

4.3 Scriva ils verbs en la dretga fuorma! (9)

A) *Dumeni Columberg di ch'il.....*

Il sustegn dil maun public per il mistregn <u>ei</u> pli che	seigi
mudests. Subvenziuns directas <u>dat</u> ei buc. Quei <u>fuss</u>	detti /fussi
era buca prudent, pertgei ina fatschenta <u>sto</u> star sin	stoppi
atgnas combas. Perencunter <u>duei</u> il stadi buca	dueigi
mudergiar quels menaschis cun prescripziuns e	
restricziuns da tuttas uisas. Las proceduras <u>ein</u> da	seigien
simplificar e d'accelerar. Ins <u>duess</u> buca stuer spitgar	duessi
meins en e meisn ora sin ina lubientscha. Ei <u>drova</u>	drovi
dapli generusadad e meisn formalissem e lu ein tuts	seigien
cuntents!	

4.4 Ils suffixs ed ils prefixs gidan a crear plaids.

Suffix: munta d'aschuntar ina finiziun

Prefix: munta d'aschuntar ina presilba

Fuorma ord ils plaids existents en parentesa novs plaids cun aschuntar in suffix ni in prefix ed empleina las largias! Suffixs che stattan a disposiziun pil pensum; -ella, -ziun,-uras, -mein; -taus; -tar. Quarter prefixs stos ti suttastrihar! (Il suffix/prefix correct mintgamai 0.5 puncts, pia 3/2)

1. (proceder) La simplificaziun dallas _____ **proceduras** ei in vegl postulat.
(il client) Haver _____ **clientella** ordeifer la regiun ei impurtont.
2. (agir) Il malruaus permanent da nies temps fa il carstgaun _____ **agitaus**.
3. (casual/ scursanir) Mo _____ **casualmein** havein nus anflau ina varianta cun in tunnel da Glion – Glaruna – Turitg, pia ina via da _____ **scursaniziun**.
4. (quescher) Mo cun grondas visiuns san ins buca _____ **cuschentar** ils giavischs d'ina regiun.

(___ / 14)

Total 100 / ___